

SFI på Göteborgs Stadsmuseum

Sedan fem år tillbaka driver Göteborgs Stadsmuseum ett projekt där sfi-lärare använder sig av museets utställningar för att lära ut det svenska språket. Projektet har varit mycket uppskattat av såväl elever som lärare.

Varför sfi-undervisning på ett museum?

Museer är en resurs i samhället och bör därför användas i samhällets arbete med integration. Att integreras handlar om mer än att lära sig sitt nya språk, man måste även ges möjlighet att erövra de offentliga rummen. Museerna utgör ett av dessa rum. Museer finns över hela landet och griper över flera ämnesområden. De tar emot besökare under dagtid och är ofta centralt belägna. På museerna finns en hög kunskapsstäthet och personalen har lång erfarenhet av undervisning och gruppbesök.

I kursplanen för sfi uppmanas läraren till att uppsöka befintliga lärmiljöer, där språkträning kan kombineras med samhällsintroduktion. Vi anser att museer är goda lärmiljöer och det gäller att utnyttja dem. Föremålen i utställningarna berättar inte bara om det nya landets historia. Enligt vårt arbetssätt kan man se på föremål utifrån olika nivåer. Det är elevernas förkunskaper som styr vilken nivå man väljer att arbeta utifrån.

1. Föremålen väcker minnen

Eleverna berättar utifrån egna erfarenheter och kunskaper om de tankar och minnen som föremålen väcker. Ingen har tolkningsföreträde, dvs ingen har mer rätt än någon annan. Det är elevernas historia som är målet och skapar en diskussion som ger språkträning.

2. Föremålen används för att beskriva nya ord

Utifrån föremålen arbetar man med ord kring färg, form, funktion, kvalitet, material osv. Här fungerar föremålen som en tredimensionell ordbok. Detta arbetssätt fungerar även för elever med låg utbildningsnivå från hemlandet.

3. Föremålets historiska aspekt lyfts fram

I regel börjar de flesta museipedagoger med att placera föremålet i dess historiska sammanhang. Enligt vårt arbetssätt är detta den sista nivån, då det kräver en hel del förarbete för att eleverna skall få möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen.

Lärarna som har deltagit i projektet har påpekat att en stor vinst med undervisningen på museet är att eleverna får ett mer nyanserat språk. De lär sig nya ord samt synonymer till ord de redan kan och deras ordförråd växer. Dessutom skapar museet goda förutsättningar för möten med andra svensktalande än läraren.

SFI på museum – vad innebär det?

Ett stort problem inom dagens sfi-undervisning är att eleverna sällan kommer i kontakt med andra svensktalande än sin lärare. De lär sig att förstå honom/henne, men när någon annan talar är det svårare då vi alla har olika dialekter, uttal, ordval mm. På museet skapas förutsättningar för möten och kommunikation med andra svensktalande människor. Här möter eleverna vuxna, barn, skolklasser, turister, museipersonal samt diverse aktörer från näringslivet som använder museets konferensverksamhet. Flera lärare framhåller just att museet är en idealisk mötesplats och utgångspunkt för samhällsorienterade diskussioner.

” Jag upplever en större rymd för samtal och diskussioner. Det blir kommentarer, förvånade eller igenkännande pekningar, minnen, referenser etc”

Pia Sundh, Lernia

Sfi-undervisning på museum är något nytt. Det skiljer sig kraftigt från traditionell sfi-undervisning i klassrum och är inte heller något vanligt studiebesök eller guidning. På så sätt skiljer den sig också från den traditionella museipedagogiska verksamheten. Att skapa fungerande möten mellan två olika kulturer är en av utmaningarna för projektet. Nyckelpersonerna i detta är lärarna. Precis som i skolan är det läraren som ansvarar för undervisningen på museet. Det är läraren som ska ta steget från klassrummet till en annan miljö och undervisa där.

På Göteborgs Stadsmuseum har grupperna, utöver utställningarna, tillgång till två stora undervisningslokaler och även ett par mindre rum. På museet finns även en forskarsal med tillhörande arkiv och bibliotek där eleverna har möjlighet att fördjupa sig inom olika ämnen. Varje sfi-elev får även en fribiljett till museet, så att han/hon har möjlighet att besöka museet på sin fritid. Sedan år 2003 har Stadsmuseet en sfi-samordnare anställd som introducerar grupperna. En annan stor uppgift för museets sfi-samordnare är att fortbilda, hjälpa och inspirera deltagande och nyfikna sfi-lärare. Tjänsten finansieras av Vuxenutbildningsförvaltningen i Göteborg. Nedan följer en rad exempel på lyckade samarbeten.

Trafikkontoret och Vägverket har genom projektet arbetat med att förmedla trafik kunskaper till nya svenskar. Det är viktigt att belysa vilka lagar och regler som gäller i Sverige – en självklar samhällsintroduktion.

Park & Naturförvaltningen har samarbetat med museet för att få sfi-eleverna att upptäcka de grönområden och parker som finns i staden. Det gäller att få eleverna att erövra dessa offentliga rum och göra dem till sina egna.

Göteborgs Naturhistoriska Museum har engagerat sig i projektet för att informera eleverna om den svenska naturen och hur den kan användas. Många invandrare kommer från länder där naturen innebär farliga djur och där man måste vara på sin vakt. Många tror att det är likadant i Sverige, varför vi man arbetat med natur och utflyktsmål i elevernas närmiljöer.

”På Naturhistoriska museet arbetar vi mycket med parpromenader, intervjuer och argumentationsövningar. Återsamling och tvärrapporteringar behöver inte ett klassrum. Grupprummet på Naturhistoriska Museet är litet och fungerar bra som station, men inte för mer än en halv grupp om man sitter. Att bara halva gruppen antecknar något som de andra springer fram och tillbaka och rapporterar är roligt. Jag har märkt att faktasökning och minitester ökar motivationen hos den handfull kursdeltagare med en övertro på klassrumsundervisning som vi alltid har.”

Pia Sundh, Lernia

Förberedelser

Ett framgångsrikt arbete på museet börjar redan i skolan. Ju mer läraren förbereder eleverna desto bättre blir resultatet. Redan i klassrummet måste eleverna få förklarat för sig vad som väntar och vad som förväntas av dem. Det är viktigt att diskutera begrepp som museum, reception, utställning, monter, föremål mm. Vanligtvis har Stadsmuseets sfi-samordnare medverkat i dessa diskussioner, men det går lika bra att kontakta respektive museums pedagoger och tjänstemän för detta arbete.

Ett problem är att många elever anser att undervisningen vid museet inte är lika ”viktig” som den traditionella klassrumsundervisningen. Det är därför viktigt att klargöra att undervisningen utanför klassrummet är likvärdig med undervisningen i skolan samt påpeka att den relaterar till sfi-läroplanens fyra mål: språkförmåga, språklig medvetenhet, kulturella jämförelser och samhällorientering.

De flesta lärare har valt att undervisa på museet en gång i veckan, medan andra föredragit en gång varannan alternativt en gång i månaden. Det finns alltså ingen regel som säger hur många lektioner man ska förelägga till museet, men det har visat sig att en kontinuitet av åtminstone en dag varannan vecka fungerar för alla språknivåer. Det är bra att låta lektionslängd och raster stämma med det vanliga skolschemat. Det är också klokt att undvika långa lektioner i utställningarna, då det kan upplevas som tröttande.

Att arbeta med längre projekt

Första besöket på museet består oftast av en guidning i huset. Under vandringen kan läraren göra egna iakttagelser. Hur fungerar eleverna i miljön? Vad de är mest intresserade av? Denna kunskap kan användas som underlag för nästa steg. Av samordnaren får läraren praktiska tips och det fortsatta arbetet på museet planeras. Olika grupper behöver olika lång tid för introduktion och anpassning till det nya undervisningssättet. Ibland har lågutbildade/analfabetgrupper guidats i omgångar med tolkhjälp som bekostas av skolorna. Oavsett hur länge och hur ofta undervisningen ska ske är det viktigt att deltagarna få bekanta sig med och bygga upp ett ordförråd i den nya arbetsmiljön.

När eleverna väl lärt känna sin nya studiemiljö är det dags att börja arbeta på allvar. Det finns lärare som lägger upp lektionerna helt oberoende av varandra, men de flesta väljer att arbeta i längre projekt.

Inledningsvis bestämmer läraren därför vanligen en eller ett par utställningar där hela klassen arbetar. Ett annat vanligt arbetssätt är att använda hela museet och arbeta utifrån ett tema, såsom handel, boende, yrken, arkitektur, utvandring/invandring, export/import, resor, kommunikation, stilar eller klädsel. Eleverna arbetar med ordförråd och i denna fas kan man även passa på att arbeta med grammatik. Möjligheten att välja och ta eget ansvar stimulerar, men i början är det bra att ha strukturerat arbete för att ge trygghet åt deltagarna. Många lärare väljer därför att låta eleverna arbeta i grupper.

I nästa steg arbetar gruppen med frågor som de får från läraren. Eleverna får även möjlighet att ställa egna frågor om utställningen. Deltagarna är vanligtvis öppna för jämförelser: då och nu, där och här eller böcker – utställningar – verklighet. Arbetet kan kombineras med lättlästa texter.

När eleverna känner sig hemma på museet kan ett friare arbete, enskilt eller i grupp, påbörjas. Eleverna väljer ett föremål, en monter, en utställningsdel eller en utställning. Det fria valet är viktigt! Läraren hjälper till med korta övergripande ledfrågor. Hur ser det ut? Vilket material är det gjort av? Vad används det till? Beskriv vägen till det? Varför valde du just det? Vad tycker du om det? Tillverkas detta idag – i Sverige respektive i ditt hemland? I vilken omfattning? Varför?

Under arbetets gång kan det vara bra med en guddad visning utifrån det tema/den utställning gruppen arbetar med. Det blir en repetition och samtidigt en hörförståelseträning. Efteråt blir

det diskussion i klassen. Eleverna får korrigera det de skrivit. Det väcks nya frågor och ges förtydliganden.

Projektarbetet avslutas i regel med någon form av redovisning. Här finns det ett otal varianter. Sker det självständiga arbetet i grupp kan redovisningen ske i form av ett collage, som även kan användas som underlag vid en muntlig redovisning inför klassen. Klassen kan även få svara på skriftliga frågor från läraren eller från klasskamrater. Många väljer att genomföra en visning av den utställning de arbetat med. Vanligtvis sker det inför klassen, men några elever har bjudit in och guidat andra sfi-grupper eller sina barns klasser.

Att arbeta i kortare projekt

Att arbeta med kortare självvalda projekt passar alla språknivåer, även om de flesta lärare som har valt denna metod har undervisat i klasser med hög utbildningsnivå. De lärare med längre erfarenhet av undervisningen på museet har lättare för att flytta undervisningen ut i verkligheten vid passande arbetsmoment, såsom självstudieträning, konversationsträning, reflektioner över likheter och skillnader mellan olika kulturer eller vid fördjupningsarbeten.

Nedan följer två praktiska exempel:

- Deltagarna väljer ett tema, ett föremål eller en hel historisk epok. Uppgiften är att skriva en uppsats på två A4-sidor samt förbereda en guidning för klasskamraterna. Eleverna får några enkla ledfrågor för att komma igång och arbetar sedan självständigt i två veckor. Då eleverna har frientrékort till museet väljer de själv när de vill förlägga sina studietimmar på museet. Läraren finns tillhands på bestämda tider och hjälper dem som har behov.
- Deltagarna väljer ett tema, ett föremål eller en hel historisk epok. Eleverna börjar med att föra anteckningar om detta i utställningarna. Därefter återvänder de till klassrummet för att berätta i små grupper av tre personer. Respektive grupp väljer ut en berättelse och redovisar den muntligt inför klassen utan att nämna *vad* det är de berättar om. Klassen får därefter gissa vad det är gruppen berättar om. Avslutningsvis följer en diskussion kring vad man valt att prata om och varför man har valt just detta.

Hur klasser med olika studievana har valt att arbeta

Nedan följer beskrivning av två gruppers temaarbete på Stadsmuseet.

Exempel 1:

Sfi 2 spår B, låg studievana

Antal elever: 20

Tema: Yrken – Typiska yrken för olika historiska perioder

Upplägg: 5 tillfällen/termin

Gruppen inleder i klassrummet med en halvtimmes förarbete. De utställningar som de skall arbeta med beskrivs i korthet och eleverna får en förteckning över utställningarna. Gruppen får därefter en kortare guddad tur genom några av de aktuella utställningarna. Efter detta återvänder gruppen till klassrummet för en halvtimmes reflektion och summerande av intryck.

Vid nästa tillfälle guidas gruppen genom resterande utställningar samt att de får en snabb repetition av vad som finns i huset. Eleverna får i uppgift att välja en tidsperiod de vill

fördjupa sig i. Gruppen inleder därefter sitt arbete i utställningarna, där var och en av deltagarna skriver en egen ordlista på 20 ord.

Vid tredje tillfället inleder gruppen med en klassrumslektion. Ordklasser går igenom och de ord gruppen lärt sig repeteras. Därefter får gruppen en ny guidning om de olika periodernas typiska yrken. Eleverna delar sedan upp sig i fem grupper. De grupper som valt samma tidsperiod får välja mellan typiska kvinno- och mansyrken.

Vid fjärde tillfället börjar det självständiga arbetet. Grupperna ska söka upp olika yrken och föremål som hör till yrket och berätta om dessa. Det egna informationssökandet upplevs ofta svårt till en början och eleverna protesterar: Hur ska vi veta? Var ska vi läsa? Språket i utställningstexterna är svårt! Vi kan inte komma ihåg det guiden pratade om! Men med lite extra hjälp kommer gruppen igång. Många elever blir ivriga och genom att hjälpa varandra kan de anteckna det de ser. I klassrummet sker en enkel redovisning över vad grupperna sett och vad de kommit fram till. Hemuppgiften blir att renskriva anteckningarna samt att fundera över yrket de valt. Hur populärt var eller är ett sådant yrke? Är det ett tungt yrke? Finns motsvarande yrke idag? Är det lättare att jobba med sådant idag? Varför? Vilka hjälpmedel fanns/finns i detta yrke?

Vid det femte och sista tillfället redovisas hemuppgiften. Grupperna får sedan guida klassen i de utställningsavsnitt de arbetat med. De får berätta varför de valt just denna del, vad de sett och vad de kommit fram till. Avslutningsvis återvänder klassen till klassrummet, där eleverna diskuterar vilka yrken de önskar arbeta med i framtiden.

Exempel 2:

Högskolespåret: Intensiv språkkurs förberedande inför högskolestudier
Antal elever: 26
Tema: Problembaserad uppgift
Upplägg: Varannan vecka under en hel termin

Undervisningen på museet startas med en vanlig klasslektion bestående av olika grammatikövningar, diktamen, textläsning eller någon annan förberedelse som kan vara användbar vid arbetet i utställningen. Därefter får klassen en presentation av museets utställningar.

Vid andra tillfället koncentreras arbetet till en utställning, exempelvis den om 1900-talet. Eleverna arbetar med medhavda texter om 1900-talets litteratur samt med utställningens texter och föremål.

Vid tredje tillfället fortsätter klassen i den nutidsorienterade utställningen "Fritid". Utställningen innehåller bildspel, föremål, texter, ljud och bild. I utställningen har eleverna möjlighet att sitta i mindre grupper och prata med varandra. Arbetet handlar mycket om ordförråd och med att ställa frågor till varandra.

Vid fjärde tillfället arbetar eleverna i par för att undersöka intressanta fakta ur utställningen. De jämför statistik – fritid då och nu, fritid för olika åldersgrupper, för infödda och nya svenskar. De diskuterar faktorer som påverkar val av fritidsaktiviteter och berättar om sina egna hobbyer. Därefter är det dags för självständigt arbete. Eleverna får utifrån fiktiva uppgifter skriva kortare berättelser om fritidsvanor, exempelvis:

Nils, född i en arbetarfamilj 1930 i Växjö, inflyttad till Göteborg 1938.
Han bor nu med sin fru i Hjällbo.

Eleverna får sedan muntligt presentera sina arbeten i klassrummet. Det blir många jämförelser och frågor. Gruppen fortsätter sedan att arbeta på samma sätt i museets övriga utställningar.

Vad har sfi på Stadsmuseet gett för resultat?

För att kunna förbättra sfi-verksamheten på Stadsmuseet har en rad undersökningar gjorts. Kursdeltagare har intervjuats och enkäter har delats ut till både lärare och elever. Resultaten har pekat på en klart positiv upplevelse av undervisningen på museet. Majoriteten av eleverna har svarat att de lär sig mer svenska under en dag på museet jämfört med vad de gör i skolan. Lärarna tycker att elever som deltar i projektet vågar mer, visar ökat självförtroende, är mer aktiva och att de redan efter några veckor på museet presterar bättre muntligt. Att eleverna får ta ett större ansvar för sin undervisning upplever lärarna inte som ett problem, utan de menar att det är just det som bidragit till att eleverna blivit mer självständiga.

”Undervisningen på museet har också varit positiv för elevernas språkutveckling. Innan besöken har vi arbetat med förförståelsen. Efter besöken har vi repeterat, arbetat språkligt med ordinlärning, grammatik och skriv- och läsuppgifter.”

Pia Andersson, Vuxenskolan

Emellertid påpekar många lärare att då undervisningsformen skiljer sig från traditionell klassrumsundervisning var det i början flera elever som inte tog den på allvar och uteblev från lektionerna på museet. De menar därför att det är ytterst viktigt att lägga tid på att introducera hur undervisningen kommer att gå till.

Även lärarna själva har upplevt positiva effekter, då de upplever att projektet stimulerat dem att tänka i nya banor. Det är lätt att fastna i den traditionella undervisningsformen, men genom projektet har de vidgat sina vyer till att använda hela staden som lärmiljö. Undervisningen kan bedrivas i naturen, på stadens gator, i ett köpcentrum. Samtidigt påpekar lärarna att undervisningen utanför klassrummet kräver mer planering från deras sida.

En medveten strategi från projektets sida har varit att hitta naturliga beröringspunkter mellan museets löpande verksamhet och sfi-eleverna. Ett konkret exempel är att museet inför en utställning om Fritid intervjuade eleverna om deras fritidsvanor. Detta och även medias intresse har kunnat ses som en form av bekräftelse för deltagarna. Samtidigt har sfi-projektet utvecklat Stadsmuseets verksamhet, vilket har rönt stor uppmärksamhet i museisverige och bidragit till att flera museer runtom i landet påbörjat liknande projekt.

”Som skolman och utbildare på skilda nivåer under nästan femtio år har jag lärt mig inse att den bästa språkinläringen ofta sker utanför klassrummet, i arbetslivet med språket som verktyg. Genom att förelägga en del av undervisningen i svenska för invandrare bland annat på Stadsmuseet i Göteborg erbjuds studenterna en unik möjlighet att lära sig använda det svenska språket i en stimulerande miljö. Ett speciellt minne jag har är från en student som stannade framför ett porträtt på Stadsmuseet, stolt ställde sig bredvid det och sade: ’Han var från mitt land. Han var invandrare.’ Och jag förstod att han bestämt sig för att lyckas.”

Sten Torgerson, Lernia

Bosiljka Bozic, sfi-samordnare, bosiljka.bozic@stadsmuseum.goteborg.se

Anna Rosengren, projektinitierare, anna.rosengren@sjofartsmuseum.goteborg.se